EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 23.12.2005
KOM(2005) 696 galutinis

ŽALIOJI KNYGA

dėl jurisdikcijos kolizijų ir *ne bis in idem* principo baudžiamajame procese

(pateiktas Komisijos)

{SEK(2005) 1767}

ŽALIOJI KNYGA

dėl jurisdikcijos kolizijų ir *ne bis in idem* principo baudžiamajame procese

Šios žaliosios knygos tikslas yra pradėti plataus masto suinteresuotųjų šalių diskusijas dėl klausimų, susijusių su jurisdikcijos kolizijomis baudžiamosiose bylose, įskaitant *ne bis in idem* principą. Žaliojoje knygoje nurodomos problemos, kurios gali kilti esant dabartinei situacijai, ir pateikiami galimi sprendimo būdai. Pridedame darbo dokumente pateikiamas išsamesnis nagrin ėjimas.

Komisija ragina suinteresuotąsias šalis iki 2006 m. kovo 31 d. pateikti atsiliepimus šiuo adresu:

European Commission
Directorate-General for Justice, Freedom and Security
Unit D3 – Criminal Justice
Office LX46 3/20
B - 1049 Brussels

El. paštas JLS-criminaljustice@cec.eu.int

Faksas +32-2/296 76 34

Suinteresuotosios šalys turėtų aiškiai nurodyti, jei jos nenori, kad jų atsiliepimai būtų skelbiami Komisijos tinklalapyje.

1. Bendroji informacija

Didėjant nusikalstamumo tarptautiniam mastui, baudžiamosios teisenos srityje Europos Sąjungoje vis dažniau pasitaiko atvejų, kai kelios valstybės narės turi baudžiamąją jurisdikciją persekioti baudžiamąja tvarka už tą pačią nusikalstamą veiką. Be to, šiuo metu yra didesnė tikimybė, kad baudžiamasis persekiojimas dėl tos pačios nusikalstamos veikos bus vykdomas keliose valstybėse, arba „pozityvios“ jurisdikcijos kolizijos, kadangi paskutiniais metais buvo žymiai išplėstos nacionalinės baudžiamosios jurisdikcijos ribos.

Vykdant baudžiamąjį persekiojimą keliose valstybėse kenkiama asmenų teisėms ir interesams ir dėl to vienu metu gali būti atliekami tie patys veiksmai. Gali prireikti kaltinamuosius, nukentėjusiuosius ir liudytojus kviesti į bylos nagrinėjimą keliose šalyse. Ypač dėl pakartotinio proceso labiau apribojamos jų teisės ir interesai, pvz., laisvas judėjimas. Dėl to kyla daugiau psichologinių sunkumų, padidėja teisinio atstovavimo išlaidos ir jo sudėtingumas. Išplėtotoje laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje reikėtų vengti, kai įmanoma, tokių neigiamų padarinių apribojant atvejus, kai baudžiamasis persekiojimas dėl tos pačios nusikalstamos veikos vyksta keliose valstybėse.

Šiuo metu nacionalinės institucijos gali be apribojimų lygiagrečiai vykdyti baudžiamąjį persekiojimą dėl tos pačios nusikalstamos veikos. Vienintelė teisinė kliūtis yra *ne bis in idem* principas, nustatytas Konvencijos dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo 54–58 straipsniuose. Tačiau šis principas neužkerta kelio jurisdikcijos kolizijoms, kai baudžiamasis persekiojimas dėl tos pačios nusikalstamos veikos vyksta dviejose ar daugiau valstybių narių. Jis gali turėti įtakos užkertant kelią antrą kartą persekioti baudžiamąja tvarka už tą pačią nusikalstamą veiką, jei buvo priimtas bylos pakartotinį nagrinėjimą draudžiantis sprendimas (*res judicata*), kuriuo valstybėje narėje buvo užbaigtas teisminis nagrinėjimas.

Be to, nesant sistemos prasidėjus procesui perduoti bylas nagrinėti valstybei narei, kurios jurisdikcijai jos priklauso, *ne bis in idem* principas gali turėti atsitiktinių ar netgi nepagrįstų pasekmių: suteikiant pirmenybę priimti galutinį sprendimą valstybės narės teismams, jų poveikis prilygsta „pirmas atėjai, pirmas gavai“ principui. Šiuo metu valstybė narė, turinti jurisdikciją, parenkama atsitiktinai ir dėl to, atrodo, vis dar yra keletas *ne bis in idem* principo išimčių.

Vienas iš jurisdikcijos kolizijų (pozityvių) problemos sprendimo būdų būtų sukurti sistemą perduoti bylas nagrinėti valstybei narei, kurios jurisdikcijai tai priklauso. Kai baudžiamasis persekiojimas vyksta vienoje valstybėje narėje, daugiau nekyla klausimų dėl *ne bis in idem*. Be to, tokia sistema papildytų abipusio pripažinimo principą, kuris numato, kad vienoje valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas pripažįstamas ir, jei reikia, įgyvendinamas kitoje valstybėje narėje.

Šioje žaliojoje knygoje Komisija pateikia galimybes sukurti sistemą, kuri palengvintų parinkti valstybę narę, labiausiai tinkančią vykdyti baudžiamąjį persekiojimą, ir galimybes peržiūrėti taisykles, susijusias su *ne bis in idem* principu. Ši žalioji knyga skelbiama atsižvelgiant į Hagos programos 3.3 punktą ir 2000 m. lapkričio 29 d. Abipusio pripažinimo programą (ypač į jos 2.3 punktą ir 1 bei 11 priemones). Atitinkamos priemonės ES lygiu galėtų būti priimtos pamatiniu sprendimu, grindžiamu

Europos Sąjungos sutarties (toliau – ES sutartis) 31 straipsnio 1 dalies d punktu, pagal kurį bendra veikla apima jurisdikcijos kolizijų tarp valstybių narių šalinimą. Prireikus 31 straipsnio 1 dalies c punktas būtų papildomas pagrindas užtikrinti valstyb ėse narėse taikomų teisės normų suderinamumą tokiu mastu, koks gali būti reikalingas teisminiam bendradarbiavimui gerinti.

2. Valstybės narės, turinčios jurisdikciją, nustatymo sistemos sukūrimas

2.1. Išankstinės sąlygos

Kuriant sistemą perduoti bylas valstybei narei, kurios jurisdikcijai tai priklauso, turėtų būti išvengta biurokratizmo, tuo pat metu užtikrinant subalansuotą požiūrį ir tinkamai atsižvelgiant į susijusių asmenų teises. Siekiant, kad ši sistema veiktų, turi būti įvykdytos dvi pagrindinės išankstinės sąlygos.

Pirma, kompetentingos institucijos turėtų gauti informaciją apie kiekvienoje kitoje valstybėje narėje vykstantį procesą ir (ar) susijusius sprendimus: joms turėtų būti sudaryta galimybė ir, galbūt, netgi numatyta pareiga keistis susijusia informacija.

Antra, valstybės narės baudžiamojo persekiojimo institucijos, sužinojusios apie vykstantį procesą kitoje valstybėje narėje, turėtų galėti nepradėti baudžiamojo persekiojimo arba sustabdyti vykstantį procesą, remdamosi tik tuo, kad tuo pačiu pagrindu vykdomas baudžiamasis persekiojimas kitoje valstybėje narėje.

Nepradėjus baudžiamojo persekiojimo (ar sustabdžius jau vykstantį) gali kilti problem ų valstybių narių, kurios laikosi teisėtumo principo ir kurių kompetentingos institucijos privalo vykdyti baudžiamąjį persekiojimą dėl kiekvienos jų kompetencijai priklausančios nusikalstamos veikos, teisinei tvarkai. Tai ypač galėtų sukelti problemų, kai šis principas įtvirtintas nacionalinėje konstitucijoje. Todėl būsimuose dokumentuose būtų galima numatyti šio principo taikymo išimtis. Atsižvelgiant į tai, pagrįstai galima teigti, kad bendroje laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje šio principo yra laikomasi, kai kita valstybė narė vykdo tokio pobūdžio baudžiamąjį persekiojimą.

2.2. Procedūra

Įvykdžius pirmiau minėtas išankstines sąlygas, pasiūlytą sistemą galėtų sudaryti šie procedūriniai etapai.

1-asis etapas: „suinteresuotųjų šalių“ nustatymas ir informavimas

Pirma, atrodo naudinga nustatyti ir informuoti valstybes nares, kurios galėtų būti suinteresuotos dalyvauti procese parenkant tinkamiausią valstybę narę, turinčią jurisdikciją konkrečiu atveju. Šiuo tikslu ES taisyklė galėtų numatyti, kad nacionalinės valstybės narės, kuri **pradėjo ar rengiasi pradėti baudžiamąjį persekiojimą** („pradedanti baudžiamąjį persekiojimą valstybė“) institucijos, **kai tai iš esmės susiję su kita valstybe nare, privalo informuoti** laiku tos kitos valstybės narės kompetentingas institucijas. Toks įpareigojimas būtų taikomas baudžiamojo persekiojimo institucijoms ir (ar) kitoms teisminėms (tyrimo) ar teisėsaugos institucijoms atsižvelgiant į konkrečias valstybių narių baudžiamosios teisenos sistemų ypatybes. Institucijos, kurioms suteikta informacija, savo ruožtu galėtų nurodyti savo

interesą vykdyti baudžiamąjį persekiojimą tuo konkrečiu atveju. Galima būtų numatyti, kad apie šį interesą reikėtų pareikšti per nustatytą laikotarpį. Tačiau pagal ši ą sistemą galėtų būti sudaryta galimybė išimtiniais atvejais pateikti atsiliepimus praėjus nustatytam terminui. Jei nei viena valstybė narė nepareiškia intereso, *pradėjusi baud žiamąjį persekiojimą* valstybė galėtų tęsti baudžiamąjį persekiojimą daugiau nesikonsultuodama, nebent paaiškėtų nauji faktai, kurie pakeistų aplinkybes.

2-asis etapas: konsultacijos ir diskusijos

Kai dvi ar daugiau valstybių narių yra suinteresuotos vykdyti baudžiamąjį persekiojimą dėl tos pačios nusikalstamos veikos, atitinkamoms šių valstybių institucijoms reikėtų sudaryti galimybę kartu išspręsti klausimą, kuri valstybė narė yra „geriausia" nagrinėti bylą. Siekiant, kad būtų atsižvelgta į visų suinteresuotųjų valstybių narių nuomonę, būt ų galima numatyti **pareigą pradėti diskusijas**. Šiame etape tiesioginis ryšių palaikymas tarp jų būtų efektyviausia priemonė diskutuoti. Prireikus jos galėtų kreiptis pagalbos į Eurojustą ir (ar) pasinaudoti kita Sąjungos pagalbos sistema.

2-ojo etapo metu galėtų būti greitai susitariama, kuri valstybė yra tinkamiausia vykdyti baudžiamąjį persekiojimą dėl nusikalstamos veikos, dėl kurios kilo jurisdikcijos kolizija. Dėl to kai kurios nacionalinės institucijos savanoriškai *nutrauks ar sustabdys* procesą (ar jo nepradės), o kita institucija pradės ar tęs tos bylos nagrinėjimą. Tokiu atveju kompetentingos nacionalinės institucijos paprasčiausiai galėtų vykdyti baud žiamąjį persekiojimą pagal jų nacionalinę teisę. Todėl atrodo, kad nėra poreikio ES lygiu priimti privalomas taisykles dėl tokių susitarimų. Remiantis pasiūlyta sistema susijusios valstybės narės galėtų peržiūrėti tokius nacionalinius sprendimus, jei paaišk ėję nauji faktai pakeistų aplinkybes. Nepaisant to, tam tikrais atvejais nacionalinės institucijos gali norėti sudaryti įpareigojantį susitarimą, siekdamos užtikrinti teisinį tikrumą ir išvengti diskusijų atnaujinimo. Jei pageidauja, jos gali naudoti **ES pavyzdin į susitarimą**, kuris *inter alia* galėtų numatyti bendras taisykles tokių susitarimų nutraukimui.

3-iasis etapas: ginčų sprendimas ir tarpininkavimas

Tuo atveju, kai nepavyks lengvai susitarti, prireiks ginčų sprendimo sistemos. Šis etapas sudarytų galimybę suinteresuotosioms šalims palaikyti struktūrinį dialogą, kurio metu būtų objektyviai apsvarstomi susiję interesai. Todėl reikėtų, kad kaip **tarpininkas** būtų įtraukta ES lygmens įstaiga, pagal toliau nurodytus kriterijus padedanti susijusioms valstybėms narėms pasiekti savanorišką susitarimą. Eurojustas, atrodo, galėtų būti tinkamas vykdyti šią užduotį. Taip pat įmanoma sukurti naują ginč ų sprendimo instituciją, pvz., komisiją ar kolegiją, kurią sudarytų valstybių narių auk štesnio rango prokurorai ir (ar) teisėjai.

Šis trečiasis etapas galėtų būti pradėtas bet kurios valstybės narės, pareiškusios interes ą vykdyti baudžiamąjį persekiojimą, prašymu. Be to, pagrįstai galima teigti, kad ginčų sprendimo procedūra turėtų būti privaloma pasibaigus 2-ojo etapo laikotarpiui siekiant užtikrinti, kad kilus nesutarimams būtų greitai pereinama į kitą etapą, kurio metu ES suteiktų pagalbą. Kompetentingos institucijos, pasiekusios susitarimą 3-iojo etapo metu, turėtų tokią pat pasirinkimo teisę kaip ir 2-ojo etapo metu (savanoriškas proceso sustabdymas kai kuriose valstybėse narėse siekiant vykdyti baudžiamąjį persekiojimą kitoje ar įpareigojančio susitarimo sudarymas).

Tiksliai laikantis pasiūlytos trijų etapų sistemos taisyklių, taip pat atsižvelgiant į toliau išvardytus (2.5 punkte) kriterijus parinkti kompetentingą valstybę narę, daugeliu ar netgi dauguma atveju turėtų būti pasiektas susitarimas. Ši sistema gali būti sukurta per trumpą laiką ir laikoma pakankama, nebent patirtis parodytų, kad reikia numatyti papildomus etapus. Nepasiekus susitarimo *ne bis in idem* principas vėl taptų svarbus.

Galimas papildomas etapas: privalomas ES įstaigos sprendimas?

Galiausiai tais atvejais, kai nepavyktų išspręsti ginčo pasiūlytu būdu, būtų galima numatyti papildomą etapą, kai ES lygmens įstaiga būtų įgaliota priimti privalomą sprendimą dėl tinkamiausios valstybės narės, turinčios jurisdikciją. Tačiau būtų labai sunku įgyvendinti šį papildomą etapą atsižvelgiant į šiuo metu Sutartimi nustatytą sistemą. Pirma, reikėtų įsteigti naują įstaigą, kadangi tarpininko ir instancijos, priiman čios privalomus sprendimus, vaidmenys yra nesuderinami. Antra, kiltų sudėtingų klausimų, susijusių su sprendimo teismine priežiūra ES lygiu, kaip nurodyta toliau.

2.3. Asmenų vaidmuo ir teisminė priežiūra

Ikiteisminio tyrimo stadijoje pagal pasiūlytą sistemą pagrindinis dėmesys skiriamas kompetentingų baudžiamojo persekiojimo institucijų konsultacijoms. Svarstant klausimus dėl jurisdikcijos su susijusiais asmenimis dažnai gali būti atskleisti faktai, kurie galėtų pakenkti baudžiamajam persekiojimui ar turėti įtakos nukentėjusiųjų ir liudytojų teisėms ir interesams. Nacionaliniai teismai turbūt turėtų spręsti, ar konkre čiu atveju kyla tokia rizika. Jei nustatoma, kad nėra tokios rizikos, kompetentingos institucijos galėtų būti įpareigotos nedelsiant informuoti gynybos šalį ir susijusius nukentėjusiuosius apie sprendimą dėl tinkamiausios valstybės narės, turinčios jurisdikciją. Bet kokiu atveju susiję asmenys iki perduodant kaltinamąjį aktą teismui turės būti informuoti apie pagrindines priežastis, susijusias su konkrečios valstybės nar ės, turinčios jurisdikciją, pasirinkimu.

Skirtingai nei ikiteisminio tyrimo metu, kai dažniausiai susijusių asmenų vaidmuo yra pakankamai ribotas, nagrinėjimo teisme metu (ir (ar) tarpinės stadijos metu) nacionalinis teismas, gavęs kaltinamąjį aktą, paprastai patikrina, ar jis yra teismingas nagrinėti bylą. Taip pat įmanoma, kad ES nuostatomis būtų numatyta pareiga valstybei narei, kuri buvo pasirinkta pagal pasiūlytą sistemą, išnagrinėti, ar **ji yra tinkama** nagrinėti bylą. Atrodo, kad nacionaliniai teismai galėtų atlikti tokį patikrinim ą. Būtų neįmanoma ir nereikalinga išsamiai išnagrinėti kiekvieną aspektą, kuris galėtų turėti įtakos parenkant valstybę narę. Tačiau teisminė priežiūra atliktų svarbų vaidmen į nustatant, ar buvo laikomasi **protingumo** ir **tinkamo proceso** principų. Tokiu būdu kompetentingas teismas galėtų panaikinti sprendimą, susijusį su valstybės narės, turin čios jurisdikciją, parinkimu, jei nustato, kad tai buvo padaryta nepagrįstai. Ši priežiūra galėtų būti vykdoma remiantis valstybių narių nacionalinėse teisinėse sistemose pripaž įstamomis doktrinomis, pvz., piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis. Pagal ES sutarties 35 straipsnį Europos Teisingumo Teismo (ETT) galėtų būti prašoma priimti preliminarų nutarimą dėl Sąjungos lygiu priimtų taisyklių, susijusių su procedūrine sistema ir kriterijais nustatant valstybę narę, turinčią jurisdikciją, aiškinimo.

Teisminė priežiūra dėl valstybės narės, turinčios jurisdikciją, nustatymo suinteresuotųj ų asmenų prašymu atrodytų reikalinga bent tuo atveju, kai byla perduodama konkre čiai valstybei narei sudarius įpareigojantį susitarimą. Taip yra dėl to, kad tokie

įpareigojantys susitarimai apribotų atitinkamų valstybių narių galimybes vėliau atšaukti sprendimą perduoti bylos nagrinėjimą tam tikrai valstybei narei. Klausimas, ar teisminė priežiūra taip pat būtų galima nesudarius įpareigojančių susitarimų, turbūt galėtų būti paliktas nuspręsti valstybėms narėms pagal jų nacionalinę teisę (t. y. kai tam tikros valstybės narės institucijos paprasčiausiai nutraukė, sustabdė ar nepradėjo baud žiamojo persekiojimo, kad kita valstybė narė galėtų nagrinėti bylą).

Sunkesnių klausimų kiltų, jei kaip papildomas etapas būtų numatyta ES įstaigai suteikti įgaliojimus priimti sprendimus. Tokiu atveju tikrai būtų reikalinga teisminė priežiūra. Tačiau netinkama ir šiuo metu teisiškai neįmanoma yra suteikti nacionaliniams teismams teisę peržiūrėti ES įstaigos sprendimus. Kita vertus, dabartin ėse sutartyse nėra numatytas teisinis pagrindas ETT vykdyti tokią priežiūrą. Sutarties dėl Konstitucijos Europai III-359 straipsnyje numatytas teisinis pagrindas tokiai prieži ūrai. Atsižvelgiant į dabartines Sutarties nuostatas, galėtų būti išnagrinėta galimybė padaryti panašius Sutarties pataisymus.

2.4. Baudžiamojo persekiojimo pirmenybė „pagrindinėje“ valstybėje narėje

Kartu su sistema perduoti bylą nagrinėti valstybei narei, kurios jurisdikcijai tai priklauso, ES nuostatomis valstybės narės taip pat galėtų būti įpareigotos sutelkti procesinius veiksmus, susijusius su baudžiamuoju persekiojimu dėl tos pačios nusikalstamos veikos, vienoje „pagrindinėje“ valstybėje narėje. Kitos valstybės narės nuo tam tikros vėlesnės procesinės stadijos galėtų būti įpareigotos sustabdyti baud žiamąjį persekiojimą ar jo nepradėti. Tokia **pirmumo taisyklė** turėtų būti taikoma kartu su pirmiau apibūdinta sistema; kitaip rezultatai būtų atsitiktiniai.

Netikslinga įpareigoti kompetentingas institucijas ankstyvoje stadijoje priimti galutinį sprendimą, kadangi paaiškėjus naujiems faktams dažnai pasikeičia aplinkybės, kuriomis remiantis iš pradžių galima būtų spręsti dėl “tinkamiausios” valstybės narės vykdyti baudžiamąjį persekiojimą. Atrodo, kad **perduodant kaltinamąjį aktą** nacionaliniam teismui būtų tinkamiausias metas taikyti taisyklę, pagal kurią visi lygiagrečiai vykstantys tyrimai būtų sutelkti vienoje valstybėje narėje, kadangi šios stadijos metu kompetentingos institucijos galės gauti informaciją, reikalingą išsamiai įvertinti klausimus, susijusius su jurisdikcija. Be to, pagrindiniai suvaržymai susijusių asmenų atžvilgiu atsiranda pateikus kaltinimą, o tokių suvaržymų taikymą keliose valstybėse narėse galima sumažinti didžia dalimi, jei taisyklė bus taikoma pradedant šia stadija.

Kad nebūtų apeinama procedūrinė sistema, turėtų būti neleidžiama perduoti kaltinamojo akto teismui tuo metu, kai vis dar vyksta konsultacijos ir (ar) ginčų sprendimo procedūra. Kitaip tariant, nacionalinės institucijos, prieš perduodamos kaltinamąjį aktą, turės atlikti savo pareigas, susijusias su informacijos suteikimu ir konsultacijomis. To neįvykdžius, kitos valstybės narės prašymu jos turėtų sustabdyti teismo procesą.

Tačiau pirmumo taisyklė jokiu būdu neturėtų užkirsti kelio kitoms valstybėms narėms teikti visą įmanomą pagalbą *pagrindinei valstybei* pagal galiojančias ES nuostatas ir tarptautinius susitarimus. Priešingai, jos aktyviai turėtų teikti pagalbą.

2.5. Taikomi kriterijai

Kriterijų sąrašas, kuriuos valstybės narės taikytų nustatant pagrindinę valstybę narę, kartu su procedūrine sistema ir pirmumo taisykle, būtų trečiasis visapusiškos strategijos užkirsti kelią ir išspręsti jurisdikcijos kolizijas elementas. Galima nustatyti tam tikrus kriterijus, kurie būtų taikomi ir vertinami kiekvienu konkrečiu atveju pakankamai lanksčiai, t. y. kompetentingoms institucijoms reikėtų turėti pakankamą veiksmų laisvę.

Šie kriterijai ar kiti susiję veiksniai, turėsiantys įtakos procesui nustatant tinkamą valstybę narę, turinčią jurisdikciją, turėtų būti objektyvūs ir galėtų būti išvardyti b ūsimame ES dokumente. Pirmiausia sąraše turėtų būti nurodytas *teritorinis principas, kriterijai, susiję su įtariamuoju ar kaltinamuoju, nukentėjusiųjų interesais, kriterijai, susiję su valstybės interesais, ir kiti kriterijai, susiję su proceso veiksmingumu ir greitumu.* Galbūt taip pat reikėtų nustatyti veiksnius, į kuriuos *nebūtų privaloma* atsi žvelgti.

Kaip tolesnis žingsnis, valstybės narės galėtų susitarti dėl tam tikrų pagrindinių princip ų, susijusių su kriterijų išvardijimu pagal svarbą ar seka sąraše, jei tai atrodo būtina. Kita vertus, pirmenybė galėtų būti teikiama lankstesniam metodui. Neatsižvelgiant į tai, ar ES dokumente būtų numatyta, kuriems kriterijams teikiama pirmenybė, ar nustatyta jų išdėstymo seka, atrodo, yra įmanoma ir būtina susitarti bent jau dėl bendro pagrindinio principo perduodant nagrinėti bylas valstybėms narėms, turinčioms jurisdikciją. Pavyzdžiui, toks principas galėtų būti pagrįstas **protingumu** ir (ar) **tinkamu procesu**. Kitaip tariant, kompetentingos institucijos gali būti įpareigotos atsi žvelgti į susijusių asmenų interesus. Kriterijus, taip pat pagrindinis klausimas dėl galimos teisminės priežiūros, turėtų būti teisingas teisingumo vykdymas, pagrįstas i šsamiu susijusių faktų apsvarstymu ir subalansuotu susijusių kriterijų vertinimu.

3. *Ne bis in idem* principas

Konvencijos dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo 54–58 straipsniai, susiję su *ne bis in idem* principu, šiuo metu yra privalomi Šengeno erdvėje, dešimtyje 2004 m. įstojusi ų ES valstybių narių, Islandijoje ir Norvegijoje bei Jungtinėje Karalystėje; greitai turėt ų būti privalomi ir Airijai. 2000 m. abipusio pripažinimo programoje raginama persvarstyti šias nuostatas, pirmiausia šio principo išimtis. Taryba negalėtų pritarti susijusiam Graikijos pasiūlymui dėl pamatinio sprendimo[1], bet ji pabrėžė, kad darbas turėtų būti tęsiamas „atsižvelgiant į Komisijos komunikatą dėl jurisdikcijos kolizijų siekiant užtikrinti, kad galėtų būti sukurta tikra pridėtinė vertė“.

[1] OL C 100, 2003 4 26, p. 24.

Jei, užuot suteikus išimtinę galimybę valstybei narei, greičiausiai pradėjusiai vykdyti baudžiamąjį persekiojimą („pirmas atėjai, pirmas gavai“), būtų sukurta sistema, pagal kurią išlaikant pusiausvyrą būtų nustatoma valstybė narė, turinti jurisdikciją, galėtų iš naujo būti pradėtos diskusijos dėl *ne bis in idem* principo esant didesnei sėkmės tikimybei. Šiuo atžvilgiu reikėtų atkreipti dėmesį į toliau nurodytus klausimus.

Pirma, reikėtų išsamiau apsvarstyti klausimą, ar reikia paaiškinti tam tikrus elementus ir sąvokas, pavyzdžiui, dėl sprendimų rūšių, galinčių turėti *ne bis in idem* poveikį, ir (ar) kaip reikėtų suprasti *idem* ar “tie patys faktai”.

Antra, šiuo metu, priėmus nuosprendį, principas taikomas tik tuomet, kai paskirta bausmė „buvo įvykdyta, yra vykdoma ar nebegali būti įvykdyta...“. Ši sąlyga buvo patvirtinta atsižvelgiant į tradicinę abipusio pripažinimo sistemą, kai kartais būdavo sunku įvykdyti bausmę kitoje valstybėje narėje. Abejotina, ar ji vis dar reikalinga laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje, kurioje šiuo metu bausmės vykdomos kitose valstybėse narėse remiantis ES dokumentais dėl abipusio pripažinimo.

Trečia, abejotina, ar vis dar reikalingos dabartinės galimybės nukrypti nuo *ne bis in idem* principo. Šiuo metu pagal Konvencijos dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo 55 straipsnį valstybės narės gali numatyti išimtis, atsižvelgdamos į interesus vykdyti baudžiamąjį persekiojimą konkrečiais atvejais savo teritorijoje (pvz., teritorinis principas, nusikaltimai nacionaliniam saugumui ar valstybės narės pareigūnų padarytos veikos). Šios išimtys gali netekti vertės sukūrus subalansuotą valstybės narės, turinčios jurisdikciją, nustatymo sistemą.

4. Abipusio pripažinimo principo stiprinimas

Pasiūlytomis priemonėmis taip pat būtų sudaryta galimybė Sąjungai sumažinti dabartiniuose ES dokumentuose numatytų pagrindų nevykdyti kitų valstybių narių teismo sprendimų skaičių. Kai kurie iš šių nevykdymo pagrindų, atsižvelgiant į dabartinę padėtį, susijusią su jurisdikcijos kolizijomis baudžiamosiose bylose, vis dėlto gali būti reikalingi. Pavyzdžiui, taip galėtų būti, kai pagrindai susiję su faktu, kad veika padaryta vykdančiosios valstybės teritorijoje, kaip nurodyta Pamatinio sprendimo dėl Europos arešto orderio 4 straipsnio 7 dalies a punkte.

Klausimai

(1) Ar reikia priimti ES nuostatą, pagal kurią nacionalinėje teisėje turi būti numatyta galimybė sustabdyti procesą, jei procesas vyksta kitoje valstybėje narėje?

(2) Ar turėtų būti nustatyta pareiga informuoti kitas valstybes nares apie vykdomą ar numatytą baudžiamąjį persekiojimą, jei tai glaudžiai susiję su tomis kitomis valstybėmis narėmis? Kaip turėtų būti keičiamasi informacija, susijusia su vykstančiais procesais, galutiniais sprendimais ir kitais susijusiais sprendimais?

(3) Ar turėtų būti nustatyta pareiga pradėti diskusijas su valstybėmis narėmis, kurios glaud žiai susijusios su byla?

(4) Ar reikia nustatyti ES pavyzdį dėl kompetentingų institucijų įpareigojančių susitarimų?

(5) Ar turėtų būti numatyta ginčų sprendimo (tarpininkavimo) procedūra, kai po tiesioginių diskusijų nepavyksta pasiekti susitarimo? Kokia įstaiga galėtų geriausiai tarpininkauti sprendžiant ginčus dėl jurisdikcijos?

(6) Be ginčų sprendimo (tarpininkavimo), ar reikia numatyti tolimesnius etapus, pvz., kai ES lygmens įstaiga priimtų sprendimą?

(7) Kokia teisminės kontrolės ar teisminės priežiūros sistema turėtų būti reikalinga ir tinkama atsižvelgiant į valstybės narės, turinčios jurisdikciją, nustatymą?

(8) Ar reikia nustatyti taisyklę ar principą, pagal kurį ES lygiagrečiai vykstantys procesai turėtų būti sustabdyti (nutraukti)? Jei taip, nuo kurios procesinės stadijos tai turėtų būti taikoma?

(9) Ar reikia nustatyti taisykles dėl konsultacijų ir (ar) bylos nagrinėjimo perdavimo, susijusias su trečiosiomis šalims, ypač su Europos Tarybos šalimis? Koks metodas turėt ų būti taikomas šiuo atžvilgiu?

(10) Ar būsimajame dokumente dėl jurisdikcijos kolizijų turėtų būti numatytas kriterijų, naudojamų nustatant valstybę narę, turinčią jurisdikciją, sąrašas?

(11) Kokie kiti kriterijai, neskaitant teritorinio principo, turėtų būti nurodyti tokiame sąraše? Ar sąrašas turėtų būti baigtinis?

(12) Ar manote, kad sąraše taip pat turėtų būti numatyti veiksniai, kurie nebūtų svarbūs nustatant valstybę narę, turinčią jurisdikciją? Jei taip, tai kokie veiksniai?

(13) Ar yra būtina, įmanoma ir tinkama valstybės narės, turinčios jurisdikciją, nustatymo kriterijus išvardyti pagal svarbą? Jei taip, ar sutinkate, kad teritoriniam principui turėtų būti teikiama pirmenybė?

(14) Ar reikia peržiūrėti ES taisykles, susijusias su *ne bis in idem* principu?

(15) Ar pritariate tokiam apibrėžimui, susijusiam su *ne bis in idem* principo taikymo sritimi: „*sprendimas baudžiamojoje byloje, kurį priėmė teisminė institucija ar dėl kurio buvo pateiktas apeliacinis skundas tokiai institucijai*“?

(16) Ar pritariate tokiam „galutinio sprendimo“ apibrėžimui: „*...sprendimas, draudžiantis pakartotinį bylos nagrinėjimą pagal valstybės narės, kurioje jis buvo priimtas, nacionalinę teisę, jei toks nacionalinis draudimas neprieštarauja ES sutarties tikslams”*?

(17) Ar geriau būtų apibrėžiant sąvoką „galutinis sprendimas“ numatyti konkrečias išimtis? (pvz., *„sprendimas, draudžiantis pakartotinį bylos nagrinėjimą pagal valstybės narės, kurioje jis buvo priimtas, teisę, išskyrus kai…”)*

(18) Ar, papildant 16 ir 17 klausimuose minėtus aspektus, iš anksto vertinant bylos esmę būt ų sprendžiama, ar sprendimas turi *ne bis in idem* poveikį ES mastu?

(19) Ar įmanoma ir būtina apibrėžti *idem* koncepciją, ar tai turėtų būti palikta ETT precedentų teisei?

(20) Ar, Jūsų nuomone, gali būti tokių atvejų, kai vis dar būtų privaloma išlaikyti sąlygą dėl bausmės vykdymo; jei taip, kokie tai atvejai? Jei taip, ar tokia sąlyga galėtų būti panaikinta sukūrus valstybės narės, turinčios jurisdikciją, nustatymo sistemą?

(21) Kokiais atvejais vis dar gali būti pagrįstos Konvencijos dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo 55 straipsnyje numatytos leidžiančios nukrypti nuostatos? Ar jos galėtų b ūti panaikintos sukūrus valstybės narės, turinčios jurisdikciją, nustatymo sistemą, ar, Jūs ų nuomone, reikėtų imtis kokių nors papildomų priemonių siekiant „kompensuoti“ šių leidžiančių nukrypti nuostatų panaikinimą tokiomis aplinkybėmis?

(22) Ar *ne bis in idem* principas turėtų būti pagrindas privalomai atsisakyti suteikti abipusę teisinę pagalbą? Jei taip, kurios ES teisinės nuostatos turėtų būti priderintos?

(23) Ar reikia nustatyti darnesnį metodą dėl *ne bis in idem* principo trečiųjų šalių atžvilgiu? Ar reikėtų atskirti Europos Tarybos šalis nuo kitų šalių?

(24) Ar pritariate, kad esant subalansuotai valstybės narės, turinčios jurisdikciją, nustatymo sistemai:

(a) tam tikri ES dokumentuose dėl abipusio pripažinimo numatyti nevykdymo pagrindai taptų nereikalingi, bent jau iš dalies? Kokie pagrindai pirmiausia?

(b) tam tikri neprivalomi nevykdymo pagrindai galėtų būti pakeisti į privalomus nevykdymo pagrindus ir *vice versa*? Kokie pagrindai pirmiausia?